

УДК 340.11:343.232(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.13.28>

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Соловей Олексій Миколайович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
професійних та спеціальних дисциплін
(Херсонський факультет Одеського
державного університету внутрішніх
справ, м. Херсон, Україна)

У статті здійснено аналіз чинного законодавства про кримінальні проступки та застосування його в практичній діяльності. Розслідування таких проступків буде здійснювати орган дізнання або уповноважені особи інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, основним завданням якого є розвантаження слідчих та здійснення розслідування кримінальних проступків за скороченою процедурою, тривалість якої не повинна перевищувати один місяць із дня вручення особі повідомлення про підозру, що значно прискорить процес відновлення порушених прав та відшкодування завданої шкоди.

Визначено, що, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, дізнавач є самостійним у процесуальній діяльності, втручання в яку іншими особами, котрі не мають на те повноважень, заборонено. Тривалість розслідувань кримінальних проступків не повинна перевищувати одного місяця з моменту вручення особі повідомлення про підозру.

Запропоновано з метою узгодженості між собою законодавчої бази та нормального функціонування органів дізнання внести зміни та доповнення до ряду законів. До статті 84 Кримінального процесуального кодексу внести як пояснення, як джерело доказу тощо. Чітко визначити порядок проведення медичного освідування, дослідження речовин і об'єктів. Окрім того, з метою вдосконалення ефективності діяльності новоствореного органу дізнання необхідно, по-перше, розробити систему професійної підготовки, яка би включала такі види навчання, як: початкова підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка, стажування, службова підготовка тощо. По-друге, доречним є автоматизація методик розслідування окремих видів злочинів, автоматизований обмін нормативно-правовою інформацією тощо.

Ключові слова: дізнання, кримінальні проступки, кримінальні злочини, розслідування, кримінальні провадження.

LEGISLATION ON CRIMINAL OFFENSES: COMPARATIVE ANALYSIS

Solovei Oleksii Mykolaiovych,
Doctor of Law,
Senior Lecturer at the Department of
Professional and Special Disciplines
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

In the article, the legislation in vigor about criminal offenses and the ways of its application in practice are analyzed. The investigative organs and authorized persons from other subdivisions of the National police, security organs, organs controlling tax regulations, organs of the State bureau of investigation, those of the National anti-corruption bureau of Ukraine the main task of which is to unload investigators to help them to investigate crimes with a shortened procedure within a month from the day when a person gets a notification about suspicion that will help the process of rehabilitation and damage compensation.

It is determined that exercising his powers in accordance with the requirements of the CPC of Ukraine, the coroner is independent in the procedural activities, interference in which other persons are prohibited, who do not have the authority to do so. The duration of criminal investigations should not exceed one month from the date of service on the person of suspicion.

Several changes and additions are proposed to be made to a series of laws to coordinate the legislation basis and normal functioning of the investigative organs. Article 84 of the Criminal and Procedural code of Ukraine, from our point of view, should be completed with the explanation and source of evidence. The order of medical examination and that of substances and objects should be clearly determined. For a new-created organ of investigation to be more effective, the system of professional training including initial training, qualification improving, retraining, probation, official training should be elaborated. The automatized methods of investigation of some types of crimes and the automatized exchange of the normative and legal information is relevant as well.

Key words: interrogation, criminal offences, crimes, investigation, criminal cases.

Постановка проблеми. Вхідження України до Європейської спільноти ставить перед країною нові виклики, в тому числі й щодо розслідування кримінальних проступків. У кримінальному судочинстві виникають нові інститути, які потребують детального наукового дослідження, як-от орган дізнання.

Аналіз публікацій на тему дослідження. Питанням діяльності органів дізнання науковцями приділялась незначна увага, однак дослідження у своїй більшості проводилися ще за СРСР та в рамках кримінально-процесуального кодексу України, що діяв до 2012 року. Ці питання розглядалися науковцями-правниками, а саме: О. Бауліним, В. Вапнярчук, Г. Глобенко, Ю. Грошевим, Н. Ігнатенко, О. Земляною, Г. Кожевниковою, О. Литвак, О. Литвинчук, В. Мазан, В. Маляренко, Б. Мартиненко, О. Сачко, З. Смітєнко, А. Панасюк, О. Шкрибайло тощо.

В умовах сьогодення вказане питання потребує наукового вивчення та дослідження.

Метою статті є аналіз чинного законодавства про кримінальні проступки та застосування його у практичній діяльності.

Виклад основних положень. Конституцією України визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст

і спрямованість діяльності держави [1]. Сьогодні в Україні продовжується процес реформування кримінального судочинства для забезпечення прав і свобод людини, відновлення порушених прав, завданих від кримінальних проступків, що є основним напрямом будь-якої держави, в тому числі й нашої. Ураховуючи Європейський досвід (США, ФРН, Франції, Чехії та ін., де проводиться розслідування злочинів за спрощеною процедурою), Україна внесла зміни до чинного законодавства. З першого липня розпочинає діяльність новий орган дізнання, основним завданням якого є розвантаження слідчих та здійснення розслідування кримінальних проступків за скороченою процедурою, тривалість якої не повинна перевищувати один місяць із дня вручення особі повідомлення про підозру, що значно прискорить процес відновлення порушених прав та відшкодування завданої шкоди.

Так, передбачається, що практичне застосування інституту кримінальних проступків сприятиме забезпеченню швидкого розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості та зменшенню навантаження на слідчих органів досудового розслідування.

Так, відповідно до частини третьої статті 38 КПК їхні повноваження під час досудового розслідування кримінальних проступків зможуть здійснювати співробітники інших підрозділів, зокрема органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. До того ж розслідування проступків провадитиметься у формі дізнання з відповідним спрощенням процедури, включаючи скорочені строки (не мають перевищувати місяць із дня повідомлення про підозру), спрощений порядок судового розгляду (за певних умов) [2].

Законодавець стверджує, що такі провадження протягом місяця з дня набрання чинності Закону передаються від органів досудового слідства прокуророві для визначення органу, який буде здійснювати подальше досудове розслідування у формі дізнання. Визначено, що дізнання (досудове розслідування кримінальних проступків) здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України. Дізнавач, що є службовою особою підрозділу дізнання, наділяється повноваженнями слідчого та буде здійснювати розслідування кримінальних проступків, до яких відносяться керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин, умисні легкі тілесні ушкодження, правопорушення проти власності (крадіжки, шахрайства), незаконні дії з наркотичними засобами без мети збуту, кримінальні правопорушення проти виборчих трудових та інших прав, порушення проти громадського порядку та моральності, кримінальні правопорушення проти довілля й інші правопорушення, тобто злочини, що становлять більшу половину зареєстрованих фактів правопорушень. До кримінальних проступків законодавець відносить суспільно небезпечні діяння, санкції яких передбачають основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше ніж три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, не пов'язане з позбавленням волі. Якщо буде йтися про позбавлення волі, то таке правопорушення відноситься до категорії злочину.

В Україні сталої точки зору серед науковців щодо визначення поняття дізнання немає. Так, у Кримінально-процесуальному кодексі (1961) статтею 101 було передбачено, що дізнання – це одна із форм досудового розслідування, яка полягає в проведенні органом дізнання або уповноваженими службовими особами (дізнавачами) процесуальних та слідчих дій із встановлення обставин злочину та винних у його вчиненні, а також з прийняття відповідних рішень у кримінальних справах з метою досягнення завдань

кримінального судочинства [3]. Виходячи з норми цього закону, всі без винятку служби могли здійснювати дізнання. У дослідженні цього питання під дізнанням М.В. Джига, О.В. Баулін, С.І. Лук'янець, С.М. Стахівський розуміють «одну з форм попереднього розслідування, яка полягає в проведенні органом дізнання та уповноваженими ним службовими особами (дізнавачами) процесуальних дій по встановленню обставин злочину і винних у його вчиненні осіб, а також прийнятті відповідних рішень у кримінальній справі з метою досягнення загальних завдань кримінального судочинства [4]. В. Вапнярчук визначав дізнання як початкову форму попереднього розслідування кримінальних справ, яка становить собою врегульовану кримінально-процесуальним законом діяльність органів дізнання й осіб, які провадять дізнання, щодо провадження слідчих дій до встановлення особи, яка вчинила злочин, що не є тяжким, та щодо провадження невідкладних слідчих дій під час розслідування тяжких злочинів, метою якої є забезпечення всебічності, повноти, об'єктивності попереднього слідства, а також попередження, припинення і розкриття злочинів [5].

Таким чином, більшість науковців роблять посилання та доходять думки, що це є одною із форм слідства, в основі якої лежить кримінально-процесуальне законодавство. З цією думкою ми також погоджуємось, адже дізнавач або уповноважені особи інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України під час досудового розслідування кримінальних проступків набувають статусу слідчого та здійснюють майже всі слідчо-оперативні дії, передбачені кримінально-процесуальним кодексом. Здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, дізнавач є самостійним у процесуальній діяльності, втручання в яку іншими особами, котрі не мають на те повноважень, заборонено. Тривалість розслідувань кримінальних проступків не повинна перевищувати одного місяця з моменту вручення особі повідомлення про підозру.

Залишається проблемним питання щодо узгодженості в нормативних актах, наприклад, у Законі України «Про національну поліцію», функціонування у складі такого органу, як дізнання. У складі поліції функціонують: кримінальна поліція; патрульна поліція; органи досудового розслідування; поліція охорони; спеціальна поліція; поліція особливого призначення [6]. На жаль, дотепер змін до Закону не внесено.

Таким чином, необхідно з метою узгодженості між собою законодавчої бази та нормального функціонування органів дізнання внести зміни та доповнення до ряду законів. До статті 84 Кримінального процесуального кодексу внести як пояснення, як джерело доказу тощо. Чітко визначити порядок проведення медичного освідування, дослідження речовин і об'єктів. Окрім того, з метою вдосконалення ефективності діяльності новоствореного органу дізнання необхідно, по-перше, розробити систему професійної підготовки, яка би включала такі види навчання, як: початкова підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка, стажування, службова підготовка тощо. По-друге, доречним є автоматизація методик розслідування окремих видів злочинів, автоматизований обмін нормативно-правовою інформацією тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.08.2020).
2. Рада запровадила інститут кримінальних проступків. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2584893-rada-zaprovadila-institut-kriminalnih-prostupkiv.html> (дата звернення: 19.08.2020).

3. Кримінально-процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. редакцією В.Т. Малярєнка. 5 видання. Київ : Юристконсульт, КНТ. 2008. 896 с.
4. Провадження дізнання в Україні : навч.-практ. посібн. / М.В. Браун та ін. Київ : Друкарня МВС України, 1999. 155 с.
5. Вапнярчук В.В. Процесуальне становище особи, яка проводить дізнання : автореф. дис. ... на здобут. канд. юр. наук : 12.00.09. Харків, 2000. 22 с.
6. Про національну поліцію : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 19.08.2020).